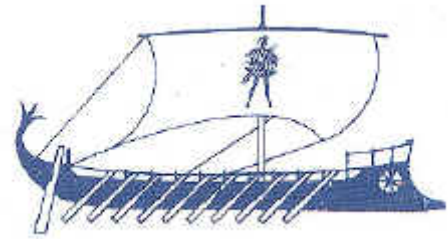

Ναυμαχία της Σαλαμίνας

Σημαντικότερο σταθμό στην Αρχαία Ελληνική και Παγκόσμια Ιστορία αποτελούν οι αγώνες των Ελλήνων εναντίον των Περσών για την προάσπιση της ελευθερίας τους. Οι λαμπρές νίκες κατά των εκάστοτε εισβολέων επέτρεψαν στο Ελληνικό έθνος να περάσει από την εφηβική ηλικία στην ωριμότητα, ν' αποκτήσει συνείδηση της δύναμής του και να δημιουργήσει τον κλασικό πολιτισμό του οποίου οι αρχές και τα ιδεώδη αποτέλεσαν τα θεμέλια του σημερινού ευρωπαϊκού πολιτισμού, επειδή ακριβώς οι αρχαίοι Έλληνες έζησαν και δημιούργησαν σε μια ελεύθερη κοινωνία.

Οι μεγάλοι αυτοί εθνικοί πόλεμοι καθαρά αμυντικοί, τους προκάλεσαν οι Πέρσες στην προσπάθειά τους να υποτάξουν τη ΝΑ Ευρώπη. Από την πλευρά της Ελληνικής ιστορίας τα Μηδικά, όπως καθιερώθηκε να ονομάζονται αυτές οι συγκρούσεις, είναι κυρίως οι τρεις περσικές εκστρατείες:

- A) του Μαρδόνιου στη Θράκη και τη Μακεδονία (492π.Χ.)
- B) του Δάτη και του Αρταφέρνη στο Αιγαίο και την Αττική (490π.Χ.) και
- Γ) του Ξέρξη στην Κεντρική Ελλάδα (480 - 479π.Χ.).

Οι σημαντικότεροι σταθμοί της τρίτης αυτής εκστρατείας εναντίον της Ελλάδας ήταν η μάχη των Θερμοπυλών, η ναυμαχία του Αρτεμισίου, η ναυμαχία της Σαλαμίνας και η μάχη των Πλαταιών.

Πριν τη Ναυμαχία της Σαλαμίνας

Μετά την κατάληψη του στενού των Θερμοπυλών απ' τους Πέρσες και την λήξη της Ναυμαχίας του Αρτεμισίου χωρίς αποφασιστικό αποτέλεσμα, ο Ελληνικός στόλος εγκατέλειψε την θαλάσσια περιοχή στα Βόρεια της Εύβοιας κατευθυνόμενος προς τις ακτές της Αττικής και έτσι άνοιξε ο δρόμος για την κατάκτηση ολόκληρης της Κεντρικής Ελλάδας από τον στρατό του Ξέρξη. Σ' αυτή την περίπτωση ο ρόλος του Θεμιστοκλή υπήρξε οπωσδήποτε αποφασιστικός, κατόρθωσε να πείσει τους Αθηναίους να εκκενώσουν την Αττική με την προστασία του Ελληνικού στόλου ο οποίος αγκυροβόλησε στη Σαλαμίνα για να προστατεύσει αυτήν την επιχείρηση.

Οι δυνάμεις των Αντιπάλων

Για τη δύναμη του Περσικού στόλου οι πηγές μάς δίνουν διάφορες πληροφορίες, ασφαλώς υπερβολικές στο σύνολο τους, όχι όμως και τελείως αντιφατικές. Ο Αισχύλος στους "Πέρσες" αναφέρει ότι ο εχθρός διέθετε 1.207 πλοία, αριθμό τον οποίο δίνει και ο Ηρόδοτος για τον στόλο όμως που συγκεντρώθηκε στην αρχή της εκστρατείας. Επειδή όμως μεταξύ αυτού του χρονικού σημείου και της Ναυμαχίας της Σαλαμίνας οι Πέρσες είχαν για διάφορους λόγους απώλειες της τάξεως των 670 περίπου πλοίων, οι οποίες αναπληρώθηκαν μόνο με 125 νέα, οι δυνάμεις που παρέταξαν στη Σαλαμίνα ήταν περίπου 670 πλοία. Εάν όμως αφαιρέσουμε τα Περσικά πλοία που περιπολούσαν στην άλλη άκρη της Σαλαμίνας πριν από τη Ναυμαχία τότε η υπεροχή του Περσικού στόλου πρέπει να ήταν 2:1.

Ο Ελληνικός στόλος που αγωνίστηκε στη Σαλαμίνα υπολογίζεται από τον Ηρόδοτο σε 378 τριήρεις, αν και το άθροισμα των πλοίων που ο ίδιος αναφέρει ανέρχεται μόνο σε 366 τριήρεις. Απ' αυτές οι Αθηναίοι πρόσφεραν 200, οι Κορίνθιοι 40, οι Αιγινήτες 30, οι Μεγαρείς 20, οι Λακεδαιμόνιοι 16, οι Σικυώνιοι 15, οι Επιδαύριοι 10, οι Αμβρακιώτες 7, οι Ερετριείς 7, οι Τροιζήνιοι 5, οι Νάξιοι 4, οι Ερμιόνες 3, οι Λευκάδιοι 3, οι Κείοι 2, οι Στυρείς 2, οι Κύθιοι 1 και οι Κροτωνιάτες επίσης 1.

Σχέδια των Αντιπάλων

Ο Ελληνικός στόλος, μετά την κατάληψη της Αττικής απ' τους Πέρσες, συγκεντρώθηκε σε τρία σημεία: ο κύριος όγκος του στα σημερινά Αμπελάκια, απ' όπου φαίνονταν η Αθήνα παραδομένη στις φλόγες, ένα μικρότερο τμήμα αποτελούμενο από αιγινήτικα πλοία έμεινε να φυλάει την Αίγινα και ένα τρίτο τμήμα κατευθύνθηκε στον Πώγωνα, τον σημερινό Πόρο.

Απ' την άλλη πλευρά ο Περσικός στόλος έπρεπε να βρίσκεται πάντοτε κοντά σε λιμάνια κατεχόμενα από τον Περσικό στρατό, για να τα χρησιμοποιήσει ως βάσεις. Έτσι ο Ξέρξης στάθμευσε στη νότια παράλια της Αττικής έχοντας το στρατηγείο του στο Φάληρο. Οι Πέρσες, στην προσπάθειά τους να επιτύχουν ευνοϊκή έκβαση του αγώνος, συνέβαλαν το σχέδιο να καταστρέψουν αιφνιδιαστικά τα ελληνικά πλοία που ήταν συρμένα στις αμμουδιές ή αγκυροβολημένα στους κόλπους της ΒΑ ακτής της Σαλαμίνας και σε μια δεύτερη φάση να καταλάβουν τη Σαλαμίνα, που την υπεράσπιζε ένα πολύ μικρό τμήμα του Αθηναϊκού στρατού. Ενδεχόμενη επιτυχία σ' αυτό το σχέδιο θα τους άνοιγε ασφαλώς το δρόμο για τον Ισθμό και την κατάληψη έπειτα της υπόλοιπης Ελλάδας.

Από την ελληνική πλευρά ο Θεμιστοκλής αντιλήφθηκε αμέσως τα μεγάλα πλεονεκτήματα της θαλάσσιας αμυντικής γραμμής και ιδιαίτερα της Σαλαμίνας. Το νησί αυτό, το μόνο εδαφικό τμήμα του Αθηναϊκού κράτους που δεν υποδουλώθηκε στους Πέρσες, χρησίμευε ως καταφύγιο για μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Αττικής, ως στρατιωτική βάση στα νώτα του Περσικού στρατού σε περίπτωση προελάσεως από τον Ισθμό και αποτελούσε, με τις προφυλαγμένες από τους ανέμους ακτές του απέναντι από την Αττική, ιδεώδη βάση για το Ελληνικό ναυτικό που κάλυπτε από τη Θάλασσα τον Ισθμό. Σε μια ή περισσότερες συσκέψεις των αρχηγών των στόλων των πόλεων ο Θεμιστοκλής, επιδεικνύοντας την εξαιρετική μεγαλοφυΐα και το απaráμιλλο σθένος του, κατόρθωσε να κάμψει τις αντιρρήσεις του Κορίνθιου στρατηγού Αδείμαντου και την αναποφασιστικότητα του Λακεδαιμόνιου Ναυάρχου Ευρυβιάδη πείθοντας τους για την καταλληλότητα της θέσεως στη Σαλαμίνα.

Η Διεξαγωγή της Ναυμαχίας

Η ναυμαχία διεξήχθη στις 28 ή 29 Σεπτεμβρίου (21-22 Βοηδρομιώνος) του 480π.Χ. Τη νύχτα μιας από αυτές τις μέρες ο Περσικός στόλος απέπλευσε από το Φάληρο με κατεύθυνση προς τα Δυτικά, ενώ τμήμα του Περσικού στρατού αποβιβάστηκε και κατέλαβε την Ψυττάλεια με σκοπό, κατά τη διάρκεια της ναυμαχίας, την περισυλλογή των Περσών ναυαγών και την εξόντωση των Ελλήνων ναυαγών. Γύρω στις δύο μετά τα μεσάνυχτα τα Περσικά πλοία προχωρούσαν κατά μήκος των ακτών της Αττικής με την εξής σειρά: Φοινικικά και Αιγυπτιακά προς το μέρος της Ελευσίνας, κατόπιν τα πλοία της Κύπρου, της Λυκίας και της Παμφυλίας και τέλος προς τον Πειραιά, τα Καρικά και τα πλοία της Ιωνίας.

Οι Έλληνες πληροφορήθηκαν εγκαίρως τις κινήσεις του Περσικού στόλου από τον Αριστείδη, που ήλθε νύχτα από την Αίγινα. Έτσι οι Πέρσες έχασαν το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού όταν, σύμφωνα με την περιγραφή του Αισχύλου, άκουσαν ξαφνικά, με την ανατολή του ηλίου, τους ήχους της σάλπιγγας και τον Παϊάνα να αντηχεί από όλα τα Ελληνικά πλοία:

"Ω, παίδες Ελλήνων, ίτε, ελευθερούτε πατρίδ', ελευθερούτε δε παίδας, γυναίκας, θεών τε πατρών έδη, θήκας τε προγόνων` νυν υπέρ πάντων αγών"

Είχε λοιπόν ήδη βγει ο ήλιος όταν δόθηκε η διαταγή από τον Ευρυβιάδη, διοικητή των Ελληνικών δυνάμεων, να αναπτυχθεί ο Ελληνικός στόλος προς την κατεύθυνση των Περσών. Τη δεξιά πτέρυγα είχε καταλάβει ο ίδιος ο Ευρυβιάδης με τις μοίρες της Σπάρτης, της Κορίνθου, της Αίγινας και των Μεγάρων. Οι τριήρεις των μικρότερων ελληνικών πόλεων τάχθηκαν στο μέσον, ενώ στην αριστερή πλευρά κατέλαβαν θέση με αρχηγό το Θεμιστοκλή, οι Τριήρεις των Αθηναίων. Η κίνηση αυτή αποσκοπούσε στην αποφυγή ενδεχόμενου εγκλωβισμού των Ελληνικών Πλοίων εντός του αγκυροβολίου τους. Πλέοντας όμως ο Ελληνικός στόλος προς τα εμπρός θα συναντούσε σύντομα τον Περσικό, στο μέσο περίπου του στενού, σε χώρο δηλαδή αρκετά

ανοικτό και συνεπώς ευνοϊκότερο για τους Πέρσες, οι οποίοι θα είχαν έτσι την ευχέρεια χρησιμοποίησεως του συνόλου σχεδόν των πλοίων τους και τη δυνατότητα κυκλωτικών ελιγμών από τα δύο άκρα του Ελληνικού στόλου. Για να αποτραπεί ακριβώς αυτή η συνάντηση των δύο στόλων στο μέσον του στενού, τα Ελληνικά πλοία ανέκοψαν την πορεία τους προς τα εμπρός κι άρχισαν να κινούνται προς τα πίσω, κωπηλατώντας ανάποδα προς τη Σαλαμίνα, χωρίς να αναστρέφουν, διατηρώντας σταθερά τις πλώρες προ τον εχθρό, σε τάξη, χωρίς να χαθεί η συνοχή του στόλου, συνεχίσθηκε δε ως μία γραμμή κοντά στις ακτές της Σαλαμίνας, όπου είχαν παραταχθεί οι Αθηναίοι οπλίτες, εκεί ο στόλος παρατεταγμένος σε μέτωπο με στήριγμα προς τα δεξιά την Κυνόσουρα και προς τα αριστερά το σημερινό νησί του Αγίου Γεωργίου, ώστε να αποτρέπεται ο κίνδυνος κυκλώσεως, σταμάτησε για να συγκρουστεί με τον εχθρό.

ΦΑΣΗ Ι

Τη νύχτα της παραμονής της σύγκρουσης οι Πέρσες απέκλεισαν την είσοδο και την έξοδο του στενού και κατέλαβαν την Ψυττάλεια

Η στενότητα του χώρου και η περιορισμένη έκταση του μετώπου δεν επέτρεπε στους Πέρσες να χρησιμοποιούν στην πρώτη γραμμή περισσότερα πλοία από τα Ελληνικά, τα οποία συνεπώς αντιμετώπιζαν στη σύγκρουση ίσο περίπου αριθμό πλοίων έτσι στον αγώνα έπαιζε σημαντικό ρόλο η ανδρεία και η επιδεξιότητα των αξιωματικών και των πληρωμάτων καθώς και η τακτική των αντιπάλων στόλων. Οι ελεύθεροι πολίτες των Ελληνικών πόλεων στις οποίες η ευτυχία μαζί με την ελευθερία ήταν οι υπέρτατες αξίες, αγωνίζονταν υπέρ βωμών και εστιών με ανδρεία και αυταπάρνηση που ενέτεινε η μεταξύ τους και μεταξύ των πόλεων άμιλλα. Αλλά και οι Πέρσες πολεμούσαν με εξαιρετική γενναιότητα, γιατί ήθελαν να φανούν ευάρεστοι στον Ξέρξη, που παρακολουθούσε τη ναυμαχία από το όρος Αιγάλεω, αλλά και γιατί φοβόνταν την οργή του αν υστερούσαν.

ΦΑΣΗ ΙΙ

Ο κύριος όγκος του Περσικού στόλου που ακολούθησε, μπήκε στο στενό τη νύχτα και το πρωί παρατάχθηκε για επίθεση. Αλλά ο αιφνιδιασμός απέτυχε. Ολόκληρος ο Ελληνικός στόλος κινήθηκε εναντίον του εχθρού και ύστερα από σειρά τακτικών ελιγμών άρχισε η σύρραξη σε μέτωπο 3 χιλιομέτρων περίπου από την Κυνοσούρα ως τη νηίδα του Αγ. Γεωργίου

Έτσι στην αρχή η ναυμαχία ήταν αμφίρροπη και οι Πέρσες κρατούσαν, μάλιστα στη δεξιά πλευρά οι Ίωνες πίεζαν σοβαρά του Λακεδαιμόνιους και τους Αιγινήτες, οι δε Σάμιοι κυριεύσαν μερικές Ελληνικές τριήρεις. Όσο προχωρούσε η ώρα άρχισε να επικρατεί η εξαιρετική επιδεξιότητα των Ελληνικών πληρωμάτων και η ανώτερη τακτική των Ελλήνων και πρώτα στο αριστερό μέρος τη Ελληνικής παράταξης, όπου βρισκόταν η ισχυρότατη μοίρα των 200 Αθηναίων τριήρων έχοντας απέναντι της τα πλοία των Φοινίκων. Η τακτική των Φοινίκων ήταν κυρίως να πολεμούν ρίχνοντας βροχή βελών και ακοντίων από τα ψηλά καταστρώματα τους καθώς μάλιστα διέθεταν 30 τοξότες σε κάθε πλοίο. Από την άλλη πλευρά οι Αθηναίοι διέθεταν 4 τοξότες και 14 οπλίτες σε κάθε τριήρη, πλεονεκτούσαν όμως στη χρήση του εμβόλου, έτσι εκμεταλλευόμενοι τον κλυδωνισμό των Φοινικικών πλοίων από τον άνεμο και το κύμα, που είχε ως αποτέλεσμα να αστοχούν τα τοξεύματα, ορμούσαν εναντίον τους και είτε έθραυαν τα κουπιά και ακινητοποιούσαν τα εχθρικά πλοία είτε τα κυπούσαν με τα έμβολα στα πλευρά. Έπειτα οι Αθηναίοι οπλίτες πηδούσαν στο κατάστρωμα και εξόντωναν τα εχθρικά πληρώματα ή άφηναν τα πλοία να βυθιστούν από τα ρήγματα των εμβόλων.

ΦΑΣΗ ΙΙΙ

Η Αθηναϊκή μοίρα υπό τον Θεμιστοκλή τρέπει σε φυγή το δεξιό της Περσικής παράταξης

Ύστερα λοιπόν από την καταβύθιση των πρώτων Φοινικικών πλοίων, η πρώτη γραμμή του Φοινικικού στόλου αποδιοργανώθηκε και τα πλοία άρχισαν να τρέπονται σε φυγή, άλλα προς τις απέναντι ακτές της Αττικής κι άλλα προς τα ανατολικά, πολλά όμως δεν κατάφεραν να απομακρυνθούν γιατί στην προσπάθεια τους αυτή συγκρούστηκαν μεταξύ τους και βυθίστηκαν. Σε λίγο η ταραχή και η σύγχυση μεταδόθηκε στο κέντρο και το αριστερό μέρος του Περσικού στόλου, διότι οι Αθηναϊκές τριήρεις, διαθέσιμες μετά την κατανίκη των Φοινίκων άρχισαν να επιτίθενται προς τα εκεί. Η ναυμαχία εξελίχθηκε τότε ραγδαία σε βάρος των Περσών και σε λίγο και ο υπόλοιπος Περσικός στόλος, που είχε συνθλιβεί στην Περιοχή του στενού προς την Κυνόσουρα και τη ΝΑ έξοδο, άρχισε, να τρέπεται σε φυγή με κατεύθυνση το Φάληρο, ενώ καταδιώκονταν από τον Ελληνικό στόλο. Η καταδίωξη εξακολούθησε, όπως αναφέρει ο Πλούταρχος, "μέχρι δειλῆς".

Προς το τέλος της Ναυμαχίας, ο Αριστείδης, με Αθηναίους οπλίτες από τους παρατεταγμένους στην ακτή της Σαλαμίνας, αποβιβάσθηκε στην Ψυττάλεια και εξόντωσε την εκεί απομονωμένη Περσική φρουρά.

ΦΑΣΗ IV

Ο Περσικός στόλος φεύγει καταδιωκόμενος και υφίσταται μεγάλη καταστροφή στο στενό μεταξύ Κυνοσούρας και Κερατσινίου. Το εχθρικό τμήμα που είχε αποβιβαστεί στην Ψυττάλεια εξοντώνεται από τους οπλίτες του Αριστείδα

Κατά τον Έφορο οι Πέρσες έχασαν 200 πλοία και οι Έλληνες 40, η αναλογία όμως απωλειών σε άνδρες ήταν βαρύτερη για τους Πέρσες γιατί αυτοί, καθώς δεν ήξεραν να κολυμπούν, πνίγονταν μετά τη βύθιση των πλοίων τους.

Η σημασία της μάχης - Οι παράγοντες της Νίκης

Η σημασία της ναυμαχίας της Σαλαμίνας υπήρξε μέγιστη διότι προκάλεσε την κατάρρευση του ηθικού της Περσικής ηγεσίας σε τέτοιο βαθμό, ώστε να εγκαταλείπει ουσιαστικά τον αγώνα, αν και διέθετε ακόμα υπερτριπλάσιο σχεδόν στόλο από το Ελληνικό. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις το βράδυ της επόμενης της μάχης ο Ξέρξης, επικεφαλής του Περσικού στόλου φοβούμενος μήπως οι Έλληνες πλεύσουν στον Ελλήσποντο και καταστρέφοντας τις γέφυρες που είχε κατασκευάσει, τον αποκλείσουν στην Ευρώπη, απέπλευσε από το Φάληρο και παραπλέοντας τις ακτές κατευθύνθηκε προς Βορρά.

Οι κυριότεροι παράγοντες της Ελληνικής νίκης στην Σαλαμίνα ήταν οι εξής:

Το γεγονός ότι οι Πέρσες παρασύρθηκαν να ναυμαχήσουν σε θαλάσσια περιοχή που είχε επιλέξει ο αντίπαλος γιατί παρουσίαζε εξαιρετικά πλεονεκτήματα για αυτόν, η στενότητα του χώρου εξουδετέρωνε την

αριθμητική υπεροχή του Περσικού στόλου, ενώ αντίθετα ήταν ιδεώδης για τον Ελληνικό στόλο.

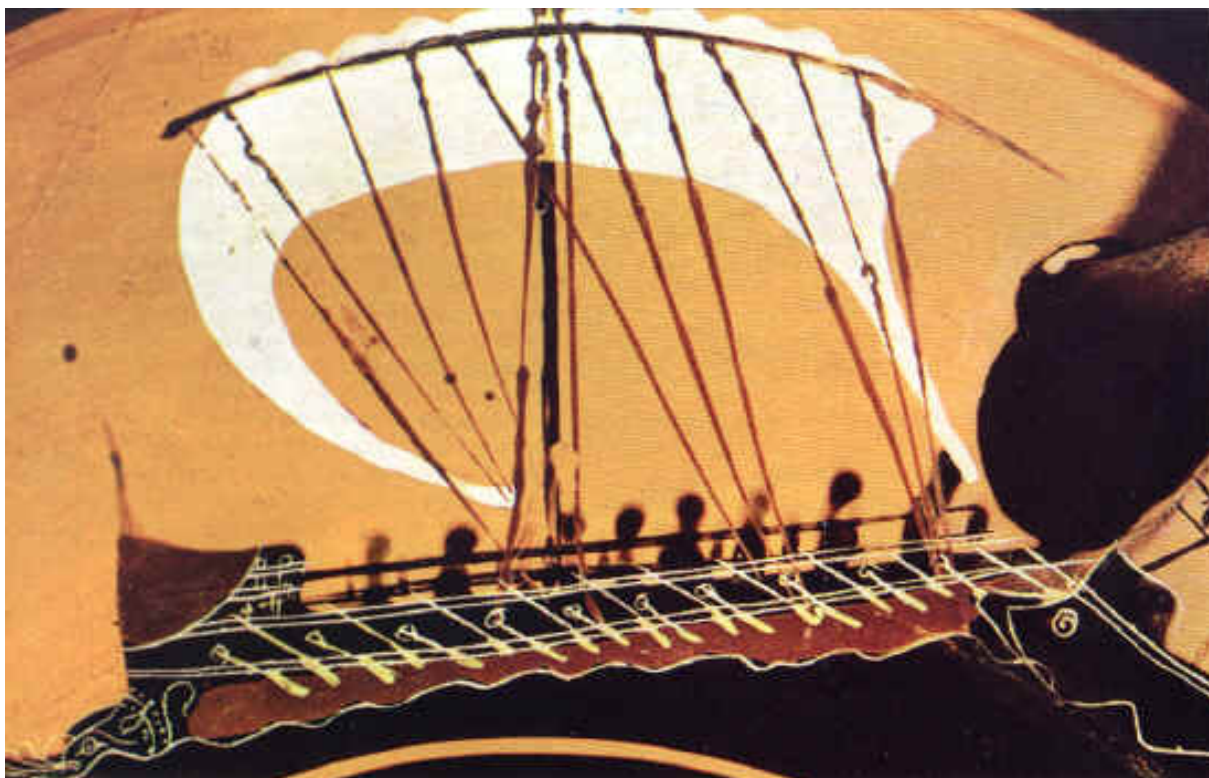
Παρασύρθηκαν οι Πέρσες γιατί είχαν ανάγκη να συντρίψουν τον Ελληνικό στόλο ώστε να μπορούν τα δικά τους πλοία να παραπλέουν απερίσπαστα τις Ελληνικές ακτές, για να εφοδιάζουν τον Περσικό στρατό και να ενεργεί αποβάσεις στα μετόπισθεν των Ελληνικών αμυντικών γραμμών.

Οι Πέρσες υποτίμησαν τον αντίπαλο και εκτίμησαν εσφαλμένα τις μαχητικές δυνατότητες και τις προθέσεις του.

Η κατάλληλη στρατηγική του Ελληνικού στόλου στη Ναυμαχία, όπως τον συνέλαβαν και εφήρμοσαν ο Θεμιστοκλής και οι λοιποί Έλληνες Ναύαρχοι.

Τέλος, ο ζήλος και η ανδρεία όλων των Ελλήνων που αγωνίσθηκαν στη Σαλαμίνα.

Η Ναυμαχία της Σαλαμίνας έληξε με θρίαμβο των Ελλήνων, πέρασε γρήγορα στο θρύλο, έγινε θέμα για τους ρήτορες και τους μεγάλους τραγικούς (οι Φοίνισσες του Φρυνίχου και οι Πέρσες του Αισχύλου έχουν ως σημείο αναφοράς τη νίκη των Ελλήνων), αποτέλεσε δίδαγμα για τους λαούς και καθιερώθηκε ως η αφετηρία όχι μόνο της Ελληνικής, αλλά και της παγκόσμιας Ναυτικής ιστορίας. Εκείνο που έγραψε ο Πλούταρχος στο βίο του Θεμιστοκλή, "**Ουθ' Έλληνισιν ούτε βάρβαρος ενάλιον έργον είργασται λαμπρότερον**", μπορούμε ανεπιφύλακτα να το επαναλάβουμε και σήμερα.

Βιβλιογραφία

Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Ιστορία του Ελληνικού Έθνους - Τόμος Β' Αθήνα, 1971

Σίμψα Μάριου, Το Ναυτικό στην Ιστορία των Ελλήνων - Τόμος Α' Αθήνα, 1982

Παπαρρηγοπούλου Κωνσταντίνου, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους (στη σημερινή γλώσσα) - Βιβλίο Τρίτο, Αθήνα, 1992